

Hållbara lösningar för att minska lantbrukets klimatpåverkan – forskare och lantbrukare förenar sina krafter

Det finns omfattande forskning som vägledning för att minska livsmedelsproduktionens utsläpp av växthusgaser. Det finns också stor praktisk erfarenhet och kunskap hos lantbrukare. En grupp lantbrukare och forskare arbetar nu tillsammans för att öka kunskapen om praktiska lösningar som verkligen leder till minskade utsläpp och en anpassning till de klimatförändringar som är oundvikliga. Detta kan också komma att bidra till att lantbruket på sikt blir oberoende av olja. Genom samtal och diskussion med lantbrukare, beslutsfattare, forskare och intresserade konsumenter ska kunskap om sådana lösningar utvecklas och spridas.

De lantbrukare som är med i projektet har alla gårdar med en aktiv drift som kan ge brukarna den huvudsakliga försörjningen, även om några för närvarande försörjer sig delvis utanför gården. De har en produktion där växtodling och hudjursproduktion integreras. De köper redan idag in så lite som möjligt utifrån och är skickliga i att nyttja lokala resurser. De producerar en variation av produkter som de förädlar och/eller säljer lokalt. Alla har ett stort intresse för att bidra med tankar och idéer som gör lantbruket hållbart och att försöka göra det i så hög grad som möjligt på sina egna gårdar.

Forskarna i projektet har fokus på frågor kring lantbrukets hållbarhet, kopplingen mellan lantbruk och landsbygdsutveckling, biologisk mångfald och ekosystemtjänster. De har också erfarenhet av naturresursanalyser.

Lokala ekosystemtjänster ersätter icke-förnybara resurser

Utgångspunkten för projektet är att

utveckla lösningar som bidrar till att minska lantbrukets resursberoende och miljöpåverkan med en bibehållen hög produktion av livsmedel och av förnybar energi. Lösningarna bygger på nyttjande av lokala ekosystemtjänster genom att:

- Utgå från de lokala ekologiska och sociala förutsättningarna
- Använda mångfald och mångfunktionalitet som redskap
- Ersätta icke-förnybara resurser med lokala förnybara
- Basera produktionen på kretslopp av resurser
- Utgå från tanken om global rättvisa, där människan är en positiv del av naturen.

Forskning med deltagardrivet arbetssätt

Hela forskningsprocessen drivs av lantbrukare och forskare tillsammans. Alla deltagare bidrar till gruppens arbete och alla lär av varandra i det gemensamma arbetet.

Gårdarna nyttjas som exempel på lösningar och som demonstrationer, samtidigt som de utgör realistiska modeller som kan tillåta systemutvärderingar av hypoteser som man väljer att pröva. Varje lantbrukare bestämmer själv vilka projekt han eller hon vill arbeta med på sin gård. Hur försöken ska läggas upp, genomföras och utvärderas diskuteras i gruppen.

Projektet startades i maj

Arbetet inleddes med en två dagars "visionsverkstad" då gruppen under professionell ledning tog fram visioner för den framtid man vill se och började mejsla ut forskningsgruppens roll i att skapa denna framtid. Att man började med visioner beror på insikten att visio-

ner är viktiga när verkligheten skiljer sig markant från det som är önskvärt. Att sätta fokus på möjligheterna i stället för på problemen gör det troligare att man kan nå ett positivt resultat. Visionerna ändras naturligtvis med tiden och de är individuella, samtidigt som de innehåller gemensamma värden att arbeta vidare med.

Nu fortsätter arbetet med att identifiera forskningsfrågor. Några idéer som redan nu finns är:

- Biologisk mångfald i odling och natur samt ekosystemtjänster
 - Mångfald som produktionshöjare i lantbruket
 - Husdjurens ekosystemtjänstproduktion
- Växtnäringscirkulation
 - Lokala kretsloppslösningar
- Energi i lantbruket
 - Hästar som dragdjur
- Självförsörjning
 - Samodling med boende
 - Lokal förädling och försäljning

Kommunikation och större nätverk

Att kommunicera projektets arbete, resultat och erfarenheter är en mycket viktig bit eftersom det handlar om att bidra så mycket som möjligt till en faktisk minskning av lantbrukets påverkan på klimatet.

Kommunikationen kommer till stor del att ske direkt till lantbrukare och beslutsfattare, tjänstemän och allmänhet. Genom att bjuda in till seminarier och workshops på gårdarna samt komplettera med gårdsbesök och fältvandringar, får besökare både höra, se och känna.

Forts på sid 28

Fakta om projektet

Hållbart lantbruk i ljuset av pågående klimatförändringar och stigande energipriser, är ett forsknings- och utvecklingsarbete som har finansiering från Stiftelsen Ebba och Sven Schwartz under tre år, med start våren 2007.

Deltagare i forskningsgruppen är:

- Dan Johansson och Britt-Inger Nilsson, från Väddö, Norrtälje, grönsaksodlare på friland och i växthus, samt 45 tackor. Säljer grönsaker och kött bl.a. via lådprenumerationer och direkt från gården. Är med i varumärkena Roslagslamm och Roslagsmat.
- Börje och Helen Johansson, mjölkbönder från Hulta, Linköping, har 20 kor samt får. Deras gård är navet i Hultabygdens kretsloppsförening där 45 hushåll samarbetar för att återföra växtnäring från hushållen till gården och öka andelen lokalproducerad mat.
- Kristina Mattsson, driver företaget Växplats, utanför Norrtälje, som är en liten plantskola, café och butik, där hon säljer produkter från gården men också andra främst rättvisemärkta produkter. Hon bjuder in föreläsare kring olika angelägna ämnen på sommaren, då "Växplats" är öppet.
- Svante Lindqvist, bonde och grönsaksodlare utanför Götene. Han brukar 6 ha och odlar grönsaker. Svante och hans fru Beatrice Falsén driver gården med arbetshästar, helt utan traktor. De har även får och höns och kallväxthus. Grönsakerna mjölksyras och säljs direkt från gården.
- Hillevi Rundström, från Ljusterö, har grönsakodling på friland och i växthus samt vall som ger foder till Islandshästar och får. Hon har också 100 hönor. Produkterna från gården säljer hon i sin gårdsbutik.
- Eiwor och Anders Fransson, Tomeshult mellan Växjö och Kalmar driver lantbruk med bl.a. fjällkor och har lieslätter. Eiwor gör också inventeringar för åtgärdsprogrammet för särskilt skyddsvärda träd åt Naturvårdsverket.
- Birgitta och Carl Höglund, i Trönö norr om Söderhamn, har getter och får som de mjölkar, för att använda mjölken till ost som görs i ett mobilt bygdemejeri. De har sina djur på fåbod i Jämtland under sommaren. Båda som projektledare; i Gävleborg Fäboförening respektive i RUT, kvinnlig företagsamhet på landsbygden.
- Kristina Belfrage, doktorand vid institutionen för stad och land, SLU och lantbrukare i Söderby-Karl utanför Norrtälje, med dikor, får och arbetshästar som används i jord- och skogsbruket. Produkterna från gården säljs lokalt.
- Johanna Björklund, forskare vid institutionen för stad och land & CUL, SLU samt självhushållare med liten försäljning från gården i Karintorp norr om Askersund, som har får och höns.

Referensgrupp

Till arbete finns en referensgrupp med tre forskare med kompetens inom systemekologi, miljökommunikation och lärande. De är bollplank i vetenskapliga frågor.

Aktiviteter 2007

- Forskningsgruppen höll en workshop samband med konferensen "Mat i nytt klimat" som arrangerades av CUL i Norrköping (19-21 november i år) samt medverkan i en hållbarhetskonferens i Linköping arrangerad av föreningen "Vetenskap för hållbarhet"
- Under sommaren kommer det också hållas fältvandringar och pedagogiska möten på flera av gårdarna

Hemsida

Projektet har en egen hemsida som är publiceras inom kort (www.schwartzstiftelse.se). Där finns information om projektet naturligtvis, om klimatförändringarna och vetenskapliga studier kring ekologiska lösningar. På hemsidan beskrivs gårdarna arbete för ökad hållbarhet och hur man drar nytta av ekosystemtjänsterna, praktiska lösningar samt lantbrukarnas visioner och tankar.

Det ökar förmågan att ta emot kunskap om komplexa system och sammanhang, sådan kunskap som forskarna har teoretiskt och lantbrukarna har praktiskt.

En viktig målgrupp för kommunikation är elever och lärare. Tanken är att använda gårdarna för samtal och som pedagogiska redskap i undervisningen för att öka dessa gruppers kunskap om ekologi, om hur mat produceras och om hur man som konsument kan minska sin klimatpåverkan. Redan nu har en broschyr riktad till ungdomar i årskurs 9 och gymnasiet publicerats inom projektet; "Klimatet i hetluften" (<http://www.cul.slu.se/information/publik/klimatihetluft.pdf>). Broschyren handlar både om vad som händer med klimatet, vad som orsakar klimatförändringarna och vad man kan göra åt problemen. Till broschyren finns också en lärarhandledning med tips och råd om hur broschyren kan användas i undervisningen.

Till arbetet har också knutits ett nätverk bestående av organisationer och enskilda personer så som beslutsfattare, journalister, lärare och lantbrukare som är intresserade av att få fortlöpande information och att samarbeta kring olika arrangemang.

Projektet kommer belysa områden där ny forskning är nödvändig. Doktorander samt studenter som vill göra examensarbeten är välkomna att ta del. Det kan både handla om att göra delstudier kring konkreta tekniska/ ekologiska lösningar eller kring den förändringsprocess och det lärande som sker i gruppen. ■

Johanna Björklund

Tel: +46 18 67 14 22

E-post: Johanna.Bjorklund@sol.slu.se